

Motion

1979/80: 241

av Lars Werner m. fl.

om modersmålsundervisningen för invandrarbarn

Situationen för invandrarbarnen i den svenska skolan är alarmerande. Man befarar i dag att barn till föräldrar av t. ex. finskt, jugoslaviskt, grekiskt och turkiskt ursprung kommer att riskera

- allvarliga störningar i språkutvecklingen,
- psykisk instabilitet och kliven personlighetsutveckling,
- att föräldrar och barn blir främmande för varandra,
- att få sämre utgångsläge för utbildning,
- att få ärvna sina föräldrars låga socio-ekonomiska ställning,
- att drabbas av arbetslöshet.

Om denna utveckling tillåts fortsätta, kommer den att innebära att invandrarbarnen blir de nya skarorna av utslagna i morgondagens samhälle.

Invandrarbarnens problem i den svenska skolan beror på många faktorer. Ett av de problem invandrarbarnen har är identitetslösheten. Det handlar om kulturell självförståelse på två nivåer – individuellt och kollektivt.

Det är å ena sidan fråga om personlig eller psykisk identitet. Personlig identitet innebär bl. a. självillit, lust att pröva egen förmåga, att göra saker själv och att känna sig älskad av andra, att veta att "jag" duger. En positiv självbild som bas för vidare utveckling genom relationer till andra människor och genom eget arbete i hem och skola.

Å den andra sidan är det fråga om gruppidentiteten eller den politiska identiteten – att veta sig höra samman med andra människor – att "mina" livserfarenheter är inramade av, ingår i en kollektiv historia – att "mitt" liv har samband med sådant som har hänt före "mig" och att "jag" bär ansvar för det som skall komma – att "jag" är bärare av en grupps språk och kultur – att "jag" har kunskaper om gruppens villkor – att "jag" identifierar "mig" med den och att "jag" vill verka för att förbättra dess levnadsvillkor och kämpa mot förhållanden som håller gruppen nere.

Gruppidentiteten är sammansatt av både nationell identitet och klassidentitet och av tidsmedvetande. Denna gruppidentitet liksom personlig identitet saknar invandrarbarnen i dag. Förutsättningen för att detta skall kunna ändras är språket, modersmålet. Modersmålet är alltså det nödvändiga medel som kan göra det möjligt för invandrarbarnen att få sin identitetskänsla.

Det kulturella arvet utgör den grund som människorna bygger sin personlighet och sin nationella och klassmässiga identitet på. Det utgör också grunden för den nationella gemenskapen. Det är därför uppenbart att

möjligheten för invandrarna att ta del av och utveckla sin egen kultur är nödvändig för att stärka framför allt invandrabarnens identitet och självkänsla. En utvecklad personlighet och kunskaper om den egna kulturen, dess historia och klassmässiga karaktär är förutsättningar för att kunna kritiskt granska, påverka och utveckla den. Bara då kan den oundvikliga kulturkollisionen mellan invandrarernas kultur och den svenska kulturen utvecklas till något konstruktivt, så att kulturerna positivt kan påverka och utveckla varandra genom sina rikedomar av samlade erfarenheter. En förutsättning för att invandrabarnen skall få möjlighet att ta del av och utveckla sin egen kultur är att de har ett fullt utvecklat modersmål. Den direkta kopplingen mellan utvecklingen av modersmålet, identiteten och kulturen är helt uppenbar och tvingar oss att se modersmålsundervisningen ur ett helt annat perspektiv än vad som låg till grund för reformen om hemspråksundervisning. Dessutom har en rad vetenskapliga undersökningar klart visat att för att kunna lära sig och behärska ett nytt språk måste man ha ett fullt utvecklat modersmål.

Det är dessa insikter om modersmålet betydelse för invandrabarnen som har gjort att vpk under en följd av år ställt krav i riksdagen på såväl kvantitativa som kvalitativa förstärkningar av undervisningen däri. Vi har också velat använda begreppet modersmål i stället för hemspråk, eftersom vi anser att barnens rätt till undervisning på sitt nationella språk inte kan vara abhängig av vilket språk som talas i hemmet.

Där så är möjligt och lämpligt bör invandrabarnen beredas möjlighet att gå i enspråkiga grupper. Ett absolut minimum måste dock vara att varje invandrarelev erhåller minst 5 timmars modersmålsundervisning varje vecka. Men för att detta skall kunna fungera måste modersmålet för invandrabarnen ges samma ställning som svenska har för svenska barn. I dag är det ofta så att modersmåls- (hemspråks-)undervisningen kommer som en extra pålaga på invandrabarnens skolarbete, utan att de kunskaper som barnen skaffar sig i detta språk tillmäts någon egen betydelse.

För att göra det möjligt att förbättra modersmålsundervisningen måste statsbidragen till verksamheten höjas. De bör enligt vår uppfattning utgå för 1,5 veckotimmar för varje elev som deltar i denna undervisning. Där det inte går att samla en elevgrupp på fyra bör statsbidrag utgå, så att varje elev garanteras minst 5 veckotimmar.

Huvudpunkten i vpk:s krav när det gäller modersmålsundervisningen för invandrabarn är att den måste göras obligatorisk. Detta krav har hittills avisats av riksdagen med hänvisning till de mål för invandrapolitiken som fastställdes av riksdagen år 1975, nämligen jämlikhet, valfrihet och samverkan. Man menar då att ett obligatorium skulle inkräkta på valfriheten. Det står i dag emellertid klart att detta är en "valfrihet" som invandrarna inte vill ha. Samtliga sju stora invandrarorganisationer här i landet har mycket klart uttalat sig för ett obligatorium. Det beror just på den utomordentligt stora betydelse som man tillmäter modersmålsundervisning-

en. Man anser, och den uppfattningen delar vpk, att en bra modersmålsundervisning är en förutsättning för jämlikhet och valfrihet senare i livet.

Obligatoriet när det gäller svenska barns deltagande i svenskundervisningen har aldrig ifrågasatts; det uppfattas helt enkelt som naturligt och är det också. Insikten om detta borde ge en direkt anvisning om hur invandrarbarnen borde behandlas i detta avseende. Jämlikhetsmålet för invandrarpolitiken måste, när det gäller modersmålsundervisningen, innebära att svenska barn och invandrarbarn får samma rätt till sina modersmål. Jämlikheten kommer därmed att utgöra en grund för valfriheten.

Med hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen uttalar att begreppen hemspråksträning resp. hemspråksundervisning bör utbytas mot modersmålsträning och modersmålsundervisning, varvid innehållet i träningen/undervisningen skall utvidgas till att även omfatta modersmålets kultur och historia,
2. att riksdagen beslutar att bidrag till kostnader för undervisning i modersmål (hemspråk) och för studiehandledning på modersmålet (hemspråket) skall utgå för 1,5 veckotimmar för varje elev som deltar i verksamheten,
3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändrade bestämmelser för modersmålsundervisning för invandrarbarn med syfte
  - a) att modersmålsundervisningen görs obligatorisk och ges samma ställning som övriga obligatoriska ämnen inom grundskolan,
  - b) att, även då modersmålsundervisningsgrupp omfattande fyra elever ej kan ordnas, varje elev skall garanteras minst 5 veckotimmar modersmålsundervisning och att statsbidrag skall utgå i enlighet med detta.

Stockholm den 15 januari 1980

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

INGA LANTZ (vpk)